

Argumentplacering i norskt arvspråk i Amerika

Ida Larsson och Kari Kinn

Den här artikeln undersöker placeringen av subjekt, objekt och partiklar i äldre och yngre amerikanorska (i CANS-korpusen) och i LIA-korpusen, som representerar talspråket i Norge vid tiden för massutvandringen till Amerika. Ett huvudresultat är att ledföljden varierar i samtliga material, och att det delvis är mer variation än i modernt norskt talspråk. Variationen håller sig relativt stabil över flera generationer i Amerika, men vi noterar i likhet med Anderssen och Westergaard (2020) att andelen subjektskifte och objektskifte minskar. Vi föreslår att frekvensförskjutningen delvis beror på ekonomiprinciper som främjar den oskiftade positionen. För subjektskifte är direkt påverkan från engelska en relevant faktor i yngre AmNo, men bara i frågor; för deklarativer föreslår vi att den avgörande förändringen egentligen inte handlar om en preferens för den oskiftade positionen, men en preferens för flyttning av subjektet till C-domänen.

Nyckelord: amerikanorska, arvspråk, objektskifte, verbpartikel, spec-CP, subjektskifte, tvärspråkligt inflytande

1 Inledning¹

I norskan kan placeringen av subjekt och objekt variera. Subjekt har tre möjliga positioner: satsinitialt (1a), efter finit verb men före satsadverbial (1b), eller efter satsadverbial (1c). Pronominella objekt står normalt före satsadverbial (2a), medan icke-pronominella objekt alltid följer ett satsadverbial (2b); alla typer av objekt kan förstås också stå satsinitialt (jfr Andréasson 2010). Vidare står (icke-initiala) objekt antingen efter eller före verbpartiklar; jämför (3a) och (3b).

(1)	a. Lisa likte ikke boka.	(Initialt subjekt)
	b. Derfor likte Lisa ikke boka.	(Skiftat subjekt)
	c. Derfor likte ikke Lisa boka.	(Oskiftat subjekt)
(2)	a. Lisa likte den ikke .	(Skiftat objekt)
	b. Lisa likte ikke boka .	(Oskiftat objekt)
(3)	a. Lisa tok med boka .	(Skiftad partikel)
	b. Lisa tok boka med .	(Oskiftad partikel)

I det följande omtalar vi ordföljden som illustreras i (1a) som SV-följd. Ordningen mellan subjekt och satsadverbial brukar omtalas som *subjektskifte* (SS): subjekt som står före adverbial är skiftade, medan subjektet är oskiftat när det följer adverbialet. Ordningen mellan objekt och satsadverbial beror på samma sätt på om objektet har skiftat (*objektskifte*, OS) eller inte. När det gäller ordningen mellan partikel och objekt talar vi i det följande om *partikelskifte*.

Den här variationen är omdiskuterad (se Svenonius 2002, Westergaard 2011 om subjekt, Holmberg 1986, Anderssen och Bentzen 2012 om objekt, Larsson och Lundquist 2014, Aa 2020 om verbpartiklar, och många andra). Det har visat sig att argumentplaceringen påverkas av en rad olika samverkande faktorer: argumentets form

¹ Vi är tacksamma för kommentarer från två anonyma granskare. Arbetet finansierades av Högskolan i Østfold, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo och Norges forskningsråd genom projekten *Variation och förändring i den nordiska verbfrasen* (projektnummer 250755) och *Norwegian across the Americas* (projektnummer 301114).

(pronomen eller inte), informationsstruktur, prosodi, semantik och lexikala faktorer. Dessutom kan man notera både dialektal och (inom)individuell variation.

I den här artikeln undersöker vi hur variationen överförs mellan generationer och i en annan social kontext än den hemlandsnorska, nämligen i amerikanorskt arvspråk (AmNo). Med arvspråk menar vi ett språk som lärs in som modersmål, men i en kontext där ett annat språk dominerar (se t.ex. Rothman 2009, Polinsky 2018); de amerikanorska talarna har norska som modersmål, men engelska som sitt dominerande språk. Det råder numera i stort sett konsensus om att arvspråk som AmNo är *språk* och att arvspråkstalare har internt koherenta grammatiska system (se t.ex. Polinsky 2018). Man kan alltså undersöka AmNo som ett språk i sin egen rätt. Samtidigt är det viktigt att undersöka eventuella skillnader (och likheter) mellan amerikanorskan och den norska som emigranterna förde med sig till USA. Forskningen om arvspråk syftar ofta just till att jämföra arvspråken med en *baseline* (se avsnitt 2), för att på så vis pröva vilken roll faktorer som input, språkanvändning genom livet och social kontext spelar för förändring av ett grammatiskt system. I det här sammanhanget är argumentplacering intressant, inte minst eftersom hemlandsspråket uppvisar komplex variation där många olika faktorer samspekar. Som vi kommer att se har frågan om vad man ska räkna som baseline en viss betydelse för tolkningen av resultaten.

SS och OS i AmNo har tidigare undersökts av Anderssen och Westergaard (2020; A&W i det följande), som visar att det är fler oskiftade subjekt och objekt i AmNo än i den hemlandsnorska som finns representerad i Oslodelen av NoTa-korpusen och i barnriktat tal. Nu ger den nya LIA-korpusen och nya transkriptioner av äldre amerikanorska inspelningar oss möjlighet att mera direkt jämföra argumentplaceringen i dagens AmNo med en baseline som inte nödvändigtvis är helt lik den norska som talas av modersmålstalare i Norge idag. Förutom SS och OS inkluderar vi också partikelskifte; det har inte undersökts tidigare i AmNo. Vi studerar argumentplaceringen i tre material: äldre dialektinspelningar i LIA-korpusen, samt äldre och yngre AmNo i CANS-korpusen (Johannessen 2015).

Nästa avsnitt ger en bakgrund till amerikanorskt arvspråk. I avsnitt 3 presenterar vi vårt material, och avsnitt 4 ger en översikt över resultaten. I avsnitt 5 diskuterar vi resultaten i ljuset av olika typer av förändringsprocesser som har observerats i arvspråk och andra kontexter. Avsnitt 6 avslutar artikeln.

2 Arvspråk

Idag talas AmNo av en liten grupp ättlingar till de hundratusentals emigranter som lämnade Norge för USA och Kanada under 1800-talet och början av 1900-talet (se Haugen 1953 och, för en kort översikt, Johannessen och Salmons 2015, 10). De allra flesta amerikanorska talare är numera 3–4 generationens invandrare, och de är över 70 år gamla. AmNo är som framgått ett så kallat arvspråk, och de som talar AmNo är arvspråkstalare (eller arvstalare). Många av de amerikanorska arvstalarna hade norska som enda förstaspråk, men engelskan introducerades senast vid skolstart, och är nu det starkaste språket för samtliga talare.

Arvspråken kännetecknas bland annat av den specifika inlärningskontexten. Arvstalarna får mindre input av sitt modersmål, och input från färre talare (och inte nödvändigtvis från generationskamrater), än språkbrukarna i hemlandet. De nutida amerikanorska talarna fick dessutom input från vuxna som själva ofta var arvstalare, och vars språkbruk därför högst sannolikt avvek från språkbruket i hemlandet.

Dessutom är arvstalarna tvåspråkiga, och eftersom norskan bara används i begränsad utsträckning kan den delvis gå förlorad senare i livet (så kallad *attrition*). Arvspråket kan dessutom på olika sätt påverkas av det starkare språket, och närma sig engelskan genom tvärspråkligt inflytande (*cross-linguistic influence*), eller bli mindre likt engelska, genom tvärspråklig överkorrigering (*cross-linguistic over-correction*; se Kupisch 2014).

Det är alltså flera olika typer av faktorer inblandade i utvecklingen av ett arvspråk, och det kan vara svårt att skilja dem från varandra. Dessutom är det alltså inte alltid givet vad som ska räknas som en utveckling specifik för arvspråket och vilka som arvstalarna ska jäm-

föras med. Tvärtom är frågan om *baseline*, alltså vilken varietet eller vilka varieteter som det är mest meningsfullt att jämföra arvspråket med, rätt omdiskuterad (se tex Montrul 2016, Polinsky 2018 och många andra). Som Polinsky (2018, 34) noterar kan man förvänta sig att arvstalare förstärker förändringstendenser som redan finns i språket hos första generationens invandrare, och det är viktigt att veta om det språk som emigranterna förde med sig uppvisade variation. I det följande undersöker vi argumentplaceringen i två generationers amerikanorska och i äldre dialektinspelningar från Norge, för att på så sätt etablera en baseline som inkluderar den norska som talades av de första utvandrarerna, samt norskan hos en tidigare generation arvstalare som utgjorde input för dagens amerikanorska arvstalare.

3 Material

I den här studien utnyttjar vi två korpusar: version 3 av CANS-korpusen (Johannessen 2015) samt LIA-korpusen. CANS innehåller inspelningar av amerikanorska och amerikasvenska talare i USA och Kanada. Den norska delen av CANS (746 000 tokens i version 3) innehåller material från 227 talare som de flesta är 3–5 generationens invandrare. Nytt för den tredje versionen är att det ingår äldre inspelningar som gjordes av Einar Haugen och Didrik Arup Seip och Ernst W. Selmer på 1930- och 40-talet. Det handlar om material (totalt 40 900 tokens) från 47 talare, som många är 2–3 generationens invandrare. Inspelningarna har tidigare används av bland annat Hjelde (2011, 2012, 2015) och Riksem (2018), men är först nu tillgängliga i sökbar form.

Dessutom använder vi alltså dialektmaterialen i LIA-korpusen, som bland annat innehåller inspelningar av talare födda så tidigt som 1860-talet. LIA-korpusen är en betydande resurs för studier av variation och förändring i norskan, och den ger oss inte minst tillgång till talspråket under den period då många norrmän emigrerade till Amerika (dvs. sent 1800-tal och tidigt 1900-tal) på ett helt annat sätt än tidigare. Nu kan vi alltså studera språkbruket hos förfäderna till dagens amerikanorska talare på ett sätt som inte var möjligt förut. Ti-

digare studier av AmNo har i hög grad använt dagens språk i Norge som baseline (se Johannessen och Larsson 2015, Lykke 2020 och många andra). För att spåra förändring över flera generationer i ett arvspråk, bör man emellertid ideellt sett börja med de första emigranterna. Med hjälp av CANS och LIA-korpusen kan vi nu göra precis det.

För den här studien har vi gjort ett urval ur korpusarna; se översikten i tabell 1. I LIA-materialet har vi gjort ett urval med inspelningar av 27 talare från det som tidigare var Oppland fylke, eftersom Oppland hade stor utvandring och eftersom dialekterna där (särskilt gudbrandsdalskan) har haft stor betydelse för utvecklingen av dagens amerikanorska (se t.ex. Hjelde 2012, Johannessen och Laake 2012). Talarna är huvudsakligen födda under perioden för massemigrationen, mellan 1889 och 1926. En talare är emellertid yngre, född 1955. Ur det äldre materialet i CANS har vi framför allt inkluderat Haugens inspelningar, men också någon inspelning från Seip och Selmer. Det rör sig om sammanlagt 47 talare, födda mellan 1850 och 1927. Här har vi inte tillgång till riktigt lika detaljerade metadata, men de allra flesta är arvstalare, födda i USA, och de är alltså inte första generationens invandrare. De har huvudsaklig dialektbakgrund från det inre östlandet (dit Oppland hör). Slutligen har vi inkluderat 11 amerikanska arvstalare som spelades in på 2010-talet. De är födda mellan 1918 och 1946, och de har anknytning till Oppland, typiskt genom mor- eller farföräldrar (eller deras föräldrar).

	<i>Dialekt- område</i>	<i>Antal talare</i>	<i>Födelseår</i>	<i>Omfång</i>
<i>LIA</i>	Oppland	27	1889–1926, en talare från 1955	57 900 tokens
<i>Äldre AmNo</i>	Inre Öst- landet	47	1850–1927	40 900 tokens
<i>Yngre AmNo</i>	Anknytning till Oppland	11	1918–1946	73 100 tokens

Tabell 1: Material

I de här materialen har vi sökt på negationen *ikkje/ikke* samt de adverbiala partiklarna *opp*, *ned*, *ut* och *inn* för att på så vis undersöka placeringen av subjekt och objekt visavi negation, och objekt visavi verbpartikel. Irrelevanta träffar har sorterats bort.² I studien av OS har vi endast inkluderat belägg där OS är möjligt – alltså belägg med ett pronominellt (indirekt eller direkt) objekt och huvud verbet utflyttat ur verbfrasen (jfr Holmbergs generalisering, Holmberg 1986); satser där subjektet står efter negation och därmed blockerar möjligheten för objektskifte ingår heller inte.³ När det gäller partiklar kan avgränsningen vara svårare. Vi har följt Larsson och Lundquist (2014), och inkluderat belägg med DP-objekt (pronomen och fulla nominalfraser) som skulle kunna placeras före partikeln i norskan. I studien ingår också belägg där partikeln står med en prepositionsfras (t.ex. *henge den opp på veggen*).

Alla belägg har annoterats manuellt. Vi skiljer mellan pronomen och andra typer av argument; som pronomen räknar vi här enbart personliga pronomen som inte är modifierade. När det gäller subjektspacering har vi vidare delat in beläggen efter satstyp. Till bisatserna räknas enbart af-satser (dvs. satser med satsadverbial före finit verb). Entydiga exempel på inbäddad V2 förs till de deklarativa huvudsatserna, eftersom de har tre möjliga positioner för subjektet. I AmNo har en del inbäddade fa-satser (dvs. satser med finit verb före satsadverbial) sorterats bort, eftersom AmNo ibland har V-till-I-flyttning av verbet (se Larsson och Johannessen 2015).⁴ Som frågor har vi räknat V1-satser (inklusive frågeformade konditionalsatser)

² För SS och OS gäller det t.ex. belägg med konstituentnegation eller satsinitial negation. När det gäller subjektspacering är förstas subjektlösa satser (subjektsrelativer, imperativer, andrakonjunkter och fragment) också irrelevanta, liksom satser med *wh*-flyttat subjekt.

³ Ett oskiftat indirekt objekt blockerar också skifte av ett direkt objekt; jfr (i) och (ii). Några sådana belägg har vi emellertid inte noterat.

(i) Han ga **ikke** Lisa **den**.

(ii) *Han ga **den ikke** Lisa.

⁴ I den äldre amerikanorskan har vi noterat 6 sådana belägg, samtliga med följden subjekt-verb-negation; i den yngre amerikanorskan finner vi 13 belägg. Ett exempel ges i (i).

(i) nå begynner det å bli roligere nå når de e server ikkje noe

(Äldre AmNO, blair_WI_25gm)

och självständiga hv-satser (inklusive exklamativer). När det gäller objektskifte har vi enbart undersökt pronominella objekt (personliga pronomen och reflexiver). Vi har uteslutit *det* i satsanteciperande konstruktioner, men inkluderat andra expletiver i objektsposition (t.ex. *hun har det ikke godt*).⁵ För partikelkonstruktionerna har vi skilt pronominella objekt (omodifierade personliga pronomen) från andra typer av objekt; reflexiver är inte inkluderade. Dessutom har vi annoterat partikelkonstruktionerna för betydelse; vi har då framför allt skilt klart direktionella partiklar från andra (med metaforisk eller idiomatisk betydelse). Vi har också särskilt noterat om en partikel konstrueras med en direktionell PP. Några oklara exempel är bortsorterade.

4 Resultat

I det här avsnittet presenterar vi resultaten för undersökningen av subjektspacering (4.1), OS (4.2) och partikelskifte (4.3), och relaterar dem till tidigare studier av AmNo och hemlandsnorska. Eftersom de flesta av beläggen i korpusen har pronominella argument > subjekt, och OS endast rör pronominella objekt, fokuserar vi särskilt på pronomenplacering, men när det gäller partikelskifte diskuterar vi även icke-pronominella objekt.

4.1 Subjektplacering

Norska har som bekant tre möjliga positioner för subjekt (jfr (1) ovan): satsinitialt (i spec-CP/fundamentet), och två positioner som vi antar är i T-domänen (eller mittfältet med Didrichsens terminologi), nämligen före och efter satsadverbial. Vi har inkluderat alla tre positionerna i vår undersökning (men begränsar oss som framgått till satser med negation). Frekvensen av initiala subjekt kan vara relevant för SS, eftersom den påverkar antalet potentiella kontexter för skifte

⁵ En satsanteciperande konstruktion är t.ex. *Hun vet ikke det at vi skal ha party* (coon_valley_WI_06gm); *det* kan här analyseras som en determinativ som tar bisatsen som komplement. När det gäller de expletiver som ingår i undersökningen räknar vi dem till den typ som tar nominal antecedent (se tabell 5) även om de saknar innehåll, baserat på deras syntaktiska distribution.

– SS är ju bara möjligt när subjektet står i T-domänen. Vi fokuserar som nämnt på pronomiella subjekt, eftersom det är få icke-pronomiella subjekt i materialet.⁶ Som vi kommer att se i det följande kan vi notera två utvecklingar i AmNo: andelen initiala subjekt ökar, och bland subjekten i T-domänen minskar andelen skiftade pronomen. För enkelhetens skull omtalar vi subjekten i T-domänen (före eller efter negation) som *TP-subjekt* i det följande.

Tabell 2 ger en översikt över placeringen av pronomiella subjekt i deklarativa huvudsatser i de tre materialen. I LIA-materialet inleds 75 % av alla deklarativer med subjekt.⁷ I äldre AmNo kan vi notera en något högre andel (79 %), men skillnaden är inte signifikant.⁸ Däremot är det en signifikant högre andel SV-följd i yngre AmNo än i äldre AmNo (jfr. Westergaard och Lohndal 2019), 93 %.⁹

	<i>Dialekt- område</i>	<i>Antal talare</i>	<i>Födelseår</i>	<i>Omfång</i>
<i>LIA</i>	Oppland	27	1889–1926, en talare från 1955	57 900 tokens
<i>Äldre AmNo</i>	Inre Öst- landet	47	1850–1927	40 900 tokens
<i>Yngre AmNo</i>	Anknytning till Oppland	11	1918–1946	73 100 tokens

Tabell 2. Placering av pronomiella subjekt i deklarativa huvudsatser i de tre materialen.

Kontexterna för SS (och oskiftade subjekt) är alltså mycket färre i yngre AmNo än i de äldre materialen, eftersom fler subjekt är sats-

⁶ I LIA-materialet är 25 av subjekten icke-pronomiella. Av dessa är 15 (60 %) initiala, 1 (4 %) skiftat och 9 (36 %) oskiftade. I det äldre amerikanska materialet finner vi 14 icke-pronomiella subjekt. 7 av dem står initialt, 2 är skiftade och 5 är oskiftade. I det yngre amerikanska materialet finns 15 icke-pronomiella subjekt. 12 av dessa är satsinitiala, och 3 är oskiftade.

⁷ Siffran liknar vad som noteras för pronomiella subjekt i deklarativa huvudsatser av Keihl Olsen (2019:49) i en studie av subjektspacering i norskt skriftspråk, nämligen 66,78 % i ett material från perioden 1910–1925 och 78,65 % i perioden 1985–2013.

⁸ $P = 0.3207$; för samtliga tester har vi använt funktionen *prop.test()* i *ctest*-paketet i R (R Core Team 2020).

⁹ $P < 0.005$.

initiala. Det kan delvis förklara minskningen i andelen skiftade subjekt i T-domänen från 22 % i LIA till 5 % i yngre AmNo. Vi kan anta att ökningen av andelen subjekt i spec-CP särskilt sker på bekostnad av skiftade subjekt i T-domänen. Den skiftade positionen kan precis som den satsinitiala sägas vara omarkerad, och båda positionerna innehåller i stor utsträckning topikala subjekt (se t.ex. Keihl Olsen 2019).

Däremot kan inte ökningen av andelen satsinitiala subjekt helt förklara att det blir vanligare med oskiftade subjekt i äldre AmNo, med en ökning från 2 % i LIA till 6 % i äldre AmNo; skillnaden är signifikant.¹⁰ Det ser alltså ut som om preferensen för SS är något svagare i den äldre AmNo än i LIA-materialet. Samtidigt är det knappast fler oskiftade subjekt i yngre AmNo (3 %) än i LIA (2 %) – här gör sig ökningen i SV-följd gällande. När vi inkluderar de satsinitiala subjekten ser vi alltså inte den påtagliga ökning av andelen oskiftade subjekt som noterats i nutida AmNo av A&W (se avsnitt 1), som endast inkluderar TP-subjekt i sin undersökning.

Om vi nu enbart tittar på satser som har subjekt i T-domänen, blir resultaten som väntat mer lika vad som rapporteras av A&W; se tabell 3, som visar en gradvis nedgång i andelen skiftade subjekt (S-Neg), och en motsvarande gradvis ökning av andelen oskiftade subjekt (Neg-S).

	<i>S-Neg</i>	<i>Neg-S</i>	<i>N</i>
<i>LIA</i>	91 %	9 %	190
<i>Äldre AmNo</i>	75 %	25 %	79
<i>Yngre AmNo</i>	52 %	48 %	141
<i>Totalt</i>	75%	25 %	410

Tabell 3. Pronominella subjekt i T-domänen i de tre materialen (alla typer av satser).

Utifrån enbart tabell 3 kan det vara närliggande att anta att ökningen av Neg-S beror på att talarna alltmer föredrar oskiftade subjekt. Vår tolkning är emellertid att nedgången i SS inte först och främst är ett

¹⁰ $P = 0.02869$ för skillnaden mellan andelen Neg-S i LIA och äldre AmNo.

resultat av att talarna undviker att flytta subjektet. Tvärtemot tror vi att nedgången framför allt beror på att preferensen blir allt starkare för att flytta subjektet längre – till spec-CP – i alla fall i deklarativer i den yngsta perioden. Förändringen kan illustreras med exemplen i (4). LIA-exemplet i (4a) inleds med ett topikaliserat objekt; subjektet står i T-domänen, och är skiftat. Yngre AmNo har istället SV-följd.

- (4) a. det trur **eg ikkje** (LIA, sel_uio_0301)
 b. no **jeg** trur **ikke** det (yngre AmNo, blair_WI_01gm)

I yngre AmNo är det alltså spec-CP som “tömmer” subjektspositionen före negation i T-domänen. Ökningen av andelen Neg-S i tabell 3 är då huvudsakligen ett epifenomen som följer av att färre subjekt står i T-domänen, och att särskilt en viss typ av subjekt flyttar vidare därifrån. Till det kommer en mycket mindre ökning av andelen oskiftade subjekt, som vi kan observera redan i äldre AmNo.

A&W föreslår att ökningen av andelen oskiftade subjekt beror på påverkan från engelska. De noterar att många oskiftade subjekt förekommer i frågor, där engelskan gärna har följden Neg-S (*isn't she clever?*). Också i våra amerikanorska material varierar andelen SS något med satstyp; se tabell 4 som inkluderar alla satser med subjektet i T-domänen (men inga satser med SV-följd), fördelat efter satstyp.

	<i>Skifte i deklarativer</i>	<i>Skifte i bisatser</i>	<i>Skifte i frågor</i>
<i>LLA</i>	90 % (n=130)	93 % (n=42)	94 % (n=18)
<i>Äldre AmNo</i>	73 % (n=59)	71 % (n=14)	100 % (n=6)
<i>Yngre AmNo</i>	62 % (n=53)	71 % (n=42)	24 % (n=46)

Tabell 4. Pronominella subjekt i T-domänen indelade efter satstyp. Andel skiftade subjekt av samtliga TP-subjekt.

I yngre AmNo finns en hel del exempel på påhågsfrågor som i (5). Dessa följer, som A&W påpekar, ett mönster som liknar engelska (*she's clever, isn't she?*): subjektet är oskiftat.

- (5) a. du kan klare det, kan **ikke du**?
 (yngre AmNo, coon_valley_WI_07gk)
 b. var fjorten tusen, var **ikke det**?
 (yngre AmNo, coon_valley_WI_03gm)

Det finns emellertid inga exempel på oskiftade subjekt i frågor i vårt äldre amerikanorska material. Däremot kan vi som sagt se en minskning av andelen skiftade subjekt i deklarativer och bisatser på det här stadiet; här verkar påverkan från engelska mindre relevant, eftersom engelska inte har Neg-S-följd i de kontexterna (*that she isn't clever*).

Ytterligare ett argument för att andelen subjekt i spec-CP påverkar fördelningen av TP-subjekten får vi när vi jämför deklarativa huvudsatser med bisatser i tabell 4. I yngre AmNo har andelen skifte i deklarativer minskat ytterligare (från 73 till 62 %), medan mängden skifte i bisatser framstår som stabil (71 % i bägge perioderna). Vi antar att deklarativa huvudsatser och bisatser har samma subjekspositioner i T-domänen (m.a.o. en position före och en efter negation).¹¹ Skillnaden i andelen SS mellan satstyperna låter sig förklaras med att topikala subjekt i allt högre grad står i spec-CP i deklarativer, vilket minskar andelen skiftade subjekt i T-domänen (jfr ovan). Bisatser påverkas inte av detta, eftersom spec-CP inte är tillgänglig. Också A&W noterar en skillnad mellan olika satstyper (60 % skifte av pronomina i huvudsatser mot 86,1 % i bisatser).¹²

Om vi bortser från påhågsfrågor i yngre AmNo, och flyttning av allt fler subjekt till spec-CP, kan vi notera att det i hög grad är samma faktorer som bestämmer placeringen av subjekspronomen i de olika materialen. De exempel vi finner på följden negation–pronomen kan

¹¹ Det kan emellertid också vara skillnad mellan olika typer av bisatser, och t.ex. villkorsbisatser har gärna fler oskiftade subjekt än andra typer av satser; det gäller även för danskan, där subjektskifte annars är obligatoriskt (se Bentzen 2014 och referenser där).

¹² Vi förstår det som att huvudsatserna hos A&W inkluderar frågor.

ofta förklaras utifrån faktorer som är kända från modern hemlandsnorska. Det gäller alla tre materialen. Ett fåtal oskiftade pronomen är fokuserade; se (6):

- (6) a. da sette dei nokre store rauk men det har **ikkje eg** vore med på (LIA, brandbu_ma_01)
 b. det er E1n som e #kjører nedi der [...] og da har **ikke du** borti der å gjøre du (äldre AmNo, spring_grove_MN_18um)
 c. ja, det skjønner **ikke jeg** heller (yngre AmNo, coon_valley_WI_03gm)

I samtliga material återstår ändå en del variation, och SS framstår inte som helt obligatoriskt. I exemplet i (7) är samtliga subjektspronomen obetonade och ofokuserade.

- (7) a. ho var ikkje fastgjorda ennå ser du # så da gjekk **ikkje ho** fram og ikkje tilbake (LIA, brandbu_ma_01)
 b. jeg gjorde det # mye før jeg var gift men nå # har **ikke jeg** kommet ut for mye (äldre AmNo, blair_WI_23um)
 c. ja da er **ikke det** stille (CANS 2010, westby_WI_03gk)

Sammanfattningsvis kan vi alltså notera tre förändringar när det gäller subjektsplacering: en ökning av andelen SV-följd i yngre AmNo, en ökning av andelen oskiftade subjekt i deklarativa huvudsatser framför allt i äldre AmNo, samt en ökning av mängden oskiftade subjekt i yngre amerikanorska påhångsfrågor. Vi återkommer till de här förändringarna i avsnitt 5. Först tittar vi närmare på placeringen av objekt visavi negation (4.2) och verbpartikel (4.3).

4.2 Objektskifte

Också objektskifte beror på syntaktiska och informationsstrukturella faktorer, och prosodi. I norskan är OS bara möjligt med lätta pronomen, och huvud verbet måste ha flyttat ut ur verbfrasen (Holmberg 1986); jfr (8a) och (8b). Fokuserade objektspronomen skiftar inte. Vidare skiftar som regel inte pronomen med icke-nominal antecedent

(9a) eller typ-referens (9b) (Anderssen och Bentzen 2012, Andréas-son 2013).

- (8) a. Han likte **den ikke**.
 b. Han vil {***den**} **ikke like** {**den**}.
- (9) a. Synes du [jeg skal kjøpe denne]? – Nei, jeg synes **ikke det**.
 b. Alle har visst [blå sykkel] i år, men jeg har **ikke det**.

I praktiken förekommer skiftade objekt därför bara i V2-satser utan hjälpverb, med negation eller andra satsadverbial, och med pronomi-nellt objekt med nominal antecedent; potentiella kontexter för ob-jektsskifte är således sällsynta.

I modernt hemlandsnorskt talspråk skiftar ca 87 % av objektspronomen med nominal antecedent, jämfört med omkring 5 % för pronomen med icke-nominal antecedent (Bentzen et al. 2013, A&W 2020). A&W finner en lägre andel skiftade objekt med nominal antecedent i modern AmNo. I deras material, som är hämtat från CANS version 2, skiftar 61 % (25/41) av dessa objektspronomen (se tabell 8 hos A&W).¹³

Vårt material från yngre AmNo visar också en tendens till en minskning av andelen skiftade objekt; se tabell 5. Andelen OS med nominal antecedent är faktiskt till och med något lägre (52 %) än den som noteras hos A&W, men notera att vårt urval från yngre AmNo också ingår som en del i A&Ws material.¹⁴

Vi noterar att det emellertid inte bara är yngre AmNo som verkar skilja sig från modern hemlandsnorskt talspråk: äldre AmNo och LIA har också lägre andel objektskifte (60 respektive 67 %) än modern hemlandsnorska generellt (runt 87 % skifte, som nämnt). Vi måste

¹³ När det gäller objektspronomen med icke-nominal antecedent är det å andra sidan ingen nedgång i andelen skifte i amerikanorskan, utan tvärtom en ökning till 11 % (11/100) skiftar i A&Ws material. För oss framstår det som troligt att förändringen åtminstone delvis beror på att färre objekt står satsinitialt i yngre amerikanorska än i hemlandspråket (eftersom preferensen för SV-följd är så mycket starkare; se avsnitt 4.1 ovan och jämför nedan).

¹⁴ Det är möjligt att våra principer för excerpering och annotering kan ha påverkat resultatet något. Det framgår till exempel inte helt klart hur A&W har analyserat formella objekt (se avsnitt 3 och fotnot 3 om hur vi hanterar dem).

	<i>OS med nominal antecedent</i>	<i>OS med icke- nominal antecedent</i>	<i>Totalt</i>
<i>LIA</i>	67 % (n=6)	23 % (n=13)	37 % (N=19)
<i>Äldre AmNo</i>	60 % (n=5)	0 % (n=10)	20 % (N=15)
<i>Yngre AmNo</i>	52 % (n=25)	4 % (n=23)	29 % (N=48)

Tabell 5. Skifte av pronomen med nominal och icke-nominal antecedent.

förstås reservera oss för att de absoluta talen är väldigt låga, eftersom kontexterna för OS är så sällsynta.

När vi undersöker beläggen från ett mer kvalitativt perspektiv, får vi intryck av att distributionen av OS i yngre AmNo präglas av kontinuitet från tidigare generationer snarare än förändring. I alla tre materialen finner vi att objekt med icke-nominal antecedent eller typpreferens bara skiftar i undantagsfall. Lätta pronomen med nominal antecedent skiftar å andra sidan som väntat; se (10).

- (10) a. men eg minnest **henne ikkje** veit du (LIA, lesja_ma_01)
 b. ... hun rokket **han ikke**
 (äldre AmNo, spring_grove_MN_18um)
 c. men han fikk **henne ikke** (yngre AmNo, westby_WI_03gk)

Vi kan emellertid notera exempel med oskiftade objekt i samtliga material, i kontexter som till synes uppfyller kriterierna för skifte, och där vi utifrån modernt norskt talspråk generellt skulle vänta oss ett skiftat pronomen. Några exempel ges i (11).

- (11) a. og ## eg kom der heilt uforløyves så han såg **ikkje meg** da
 (LIA, biri_uio_0202)
 b. han # kom på meg uvitende og # så **ikkje meg**
 (äldre AmNo, blair_WI_23um)
 c. vi måtte gå da veit du for de # e kjørte **ikke oss** # på med bil
 (yngre AmNo, coon_valley_WI_06gm)

Objekten i (11) har alla nominal antecedent, och de är trycklätta och icke-fokuserade. Det är förväntat att vi finner oskiftade pronomen av den här typen, givet resultaten hos A&W, men våra data från LIA och äldre AmNo tyder på att OS inte var fullt obligatoriskt i baseline (med exempel som (11a)). Tvärtom verkar det tidigare ha varit något mer tillåtet med oskiftade objektspronomen i Oppland än vad det är generellt i norskt talspråk idag.¹⁵ Variationen har upprätthållits under flera generationer i Amerika. Tendensen till oskiftade pronomen har där förstärkts med tiden (jämför A&W, se också Polinsky 2018, 34). Däremot ser inte utvecklingen ut att bero på någon grundläggande amerikanorsk innovation i det grammatiska systemet.

När det gällde subjektplacering kunde vi notera att den kraftiga ökningen av andelen subjektsinitiala sats påverkar fördelningen av subjekten i T-domänen. Det är möjligt att den starka preferensen för SV-följd i yngre AmNo också påverkar fördelningen mellan skiftade och oskiftade objekt. Jämför exemplen i (4) igen, upprepade i (12) nedan:

- (12) a. **det** trur eg **ikkje** (LIA, sel_uio_0301)
 b. no jeg trur **ikke det** (yngre AmNo, blair_WI_01gm)

I LIA-exemplet i (12a) står objektet initialt, men i den amerikanorska SV-satsen i (12b) är det istället oskiftat. Det är således möjligt att ökningen av andelen oskiftade objekt i yngre AmNo åtminstone delvis beror på att det är färre satsinitiala objekt. Det skulle i så fall vara ännu ett exempel på att ökningen av andelen SV-följd skapar en kedjereaktion med konsekvenser för andra syntaktiska fenomen. För OS är konsekvensen motsatt den vi såg för SS: det blir fler potentiella kontexter för objektskifte, inte färre. Det verkar också som om detta gynnar den oskiftade positionen: samtidigt som färre objekt topikaliserar, ökar andelen oskiftade objekt. En närliggande hypotes är att

¹⁵ En anonym granskare noterar är det inte är helt oväntat att LIA-materialet från Oppland uppvisar mer variation än modernt norskt talspråk från andra delar av landet. Resultaten från ScanDiaSyn-undersökningen tyder också på att äldre talare i Oppland ibland godtar oskiftade pronomen i högre utsträckning än yngre (se den nordiska syntaxdatabasen, Lindstad et al. 2009).

objekt som flyttar fram till spec-CP (vilket alltså sker i högre grad i hemlandsnorska än i modern AmNo) särskilt tömmer den oskiftade positionen. En sådan analys verkar rimlig med tanke på exempel som i (12), där objektet har icke-nominal antecedent. Det är möjligt att det också gäller mer generellt, men vi lämnar den frågan till framtida forskning.

4.3 Partikelplacering

I de flesta moderna norska dialekter står nominalfrasobjekt vanligen efter partikel, men framförställda objekt förekommer också, om än mindre ofta. Pronomen står endast i undantagsfall efter partikel (Larsson och Lundquist 2014). Ordföljden kan delvis bero på vad det är för typ av partikel: Icke-direktionella (metaforiska) partiklar står något oftare före objekt än direktionella partiklar. Om partikeln följs av en PP är följden objekt–partikel vanlig, även med icke-pronominella objekt.

Också i våra material placeras pronomen oftast före partiklar; se tabell 6 som inkluderar samtliga excerperade partikelkonstruktioner med objekt (med direktionella och icke-direktionella partiklar, och konstruktion med partikel + PP; jämför avsnitt 3 ovan). Variationen är emellertid återigen större än vad vi skulle vänta oss mot bakgrund av modern hemlandsnorska, i samtliga material. I LIA står 18 % av alla pronomen som ingår i partikelkonstruktioner efter partikeln; motsvarande siffra för följden partikel–pronomen i Oslo-delen av den nordiska ordföljdsdatabasen (Lundquist et al. 2019) är endast 1 % (4/443); även om beläggen är jämförelsevis få i LIA-materialet är det alltså en påtaglig skillnad. Variationen tycks bibehållas i AmNo, men eventuellt minska marginellt; vi noterar 12 % pronomen efter partikel i äldre AmNo och 16 % i det yngre materialet.

	<i>Partikel-pro</i>	<i>Partikel-NP</i>
<i>LIA</i>	18 % (n=38)	97 % (n=73)
<i>Äldre AmNo</i>	12 % (n=25)	80 % (n=46)
<i>Yngre AmNo</i>	16 % (n=45)	94 % (n=66)

Tabell 6. Följden partikel–objekt i konstruktion med verbpartikel.

Exempel på variationen ges i (13)–(14). Exempelen i (13) illustrerar den normala ordföljden med pronomen före partikel i de tre materialen. I (14) ser vi exempel på den motsatta ordföljden, som alltså är mindre vanlig.

- (13) a. ja det var som regel i mars det for ein måtte ha køyrt **det ut** med det det var så mykje snø at det var føre (LIA, brandbu_ma_01)
- b. og dette kjøttet ble tørt så hengte vi **det opp** # om sommeren så brukte vi å koke suppe på det (äldre AmNo, coon_valley_WI_51gk)
- c. varm han opp # bare varm **han opp** litt? (yngre AmNo, westby_WI_06gm)
- (14) a. og så gav han # han sukkerbetane dama og han åt **opp dei** (LIA, brandbu_ma_01)
- b. blir kornet right da må vi harske korn og få **inn det** og (äldre AmNo, blair_WI_24um)
- c. det blåste så mye tre # blåste ned # så vi # hadde [uninterpretable] # pynta **opp det** [laughter] nedi skogen (yngre AmNo, coon_valley_WI_04gm)

I modern hemlandsnorska är det normalt större variationsmöjligheter i placeringen av icke-pronominella objekt än pronominella objekt (se t.ex. Larsson och Lundquist 2014). I Oslo-delen av den nordiska ordföljdsdatabasen föregår icke-pronominella objekt en partikel i 34 % av fallen (138/401); om man bortser från direktionella partiklar med PP, står 20 % (54/275) av nominalfraserna före partikel. Också i våra material kan vi belägga ordföljdsvariation; jämför (15) som har partikeln före objektet och (16) som har följden objekt–partikel. Notera att (16c) har partikel med en direktionell PP; då är följden objekt–partikel den vanliga också i hemlandsnorskan.

- (15) a. og så drakk dei **opp brennevinet hans** (LIA, biri_uio_0104)
- b. da plukka **opp mye høy** (äldre AmNo, westby_WI_22gm)
- c. så # e de e # satte **opp e # tenter** (yngre AmNo, sacred_heart_MN_01gk)

- (16) a. kom til å køyre # sånn **bommen ned** (LIA, sel_uio_0301)
 b. ha oss to guttungene til å pile **den veden opp**
 (äldre AmNo, iola_WI_09gm)
 c. en handle # som # stikker **tobakken inn** i inn i # inn i den e
 ## rullen (yngre AmNo, westby_WI_11gm)

Variationen är emellertid betydligt mer begränsad än vad vi kunde vänta oss från den moderna hemlandsnorskan, och det gäller samtliga material. Om man bortser från belägg med en direktionell PP (som (16c)), står 90 % (i äldre AmNo) eller 97 % (LIA, yngre AmNo) av alla icke-pronominella objekt efter partiklar.

Sammanfattningsvis kan vi knappast notera någon förändring i AmNo när det gäller partikelplacering. Det är variation redan i baseline, och det gäller faktiskt framför allt pronominella objekt. Variationen tycks bevaras i flera generationer i arvspråket.¹⁶

4.4 Sammanfattning

I det föregående har vi sett att subjektspacering, objektskifte och partikelplacering uppvisar olika utvecklingslinjer i de tre materialen. När det gäller subjektspacering kan vi notera en förändring som tycks specifik för arvspråket: medan andelen SS i LIA-materialet ligger mycket nära det moderna hemlandsspråket, har AmNo en lägre andel. Vi föreslår att nedgången av andelen SS i deklarativer i yngre AmNo kan knytas till en ökning av andelen subjekt i spec-CP. När det gäller *ja/nej*-frågor antar vi med A&W att påverkan från engelskan kan vara relevant, men också det gäller bara i yngre AmNo. Generellt är det annars samma faktorer som påverkar SS i hemlandet och AmNo, och SS framstår inte som helt obligatoriskt i någon av varieteterna. Det är likväl något fler oförklarade oskiftade subjekt i (äldre) AmNo; vi uppfattar detta som en frekvensförskjutning som har med arvspråkets speciella förutsättningar att göra.

¹⁶ Polinsky (2018, 53) observerar att arvspråkstalare av engelska ofta avviker från baseline när det gäller bruket av partiklar, oavsett vad de har som dominerande språk. I det avseende är det överraskande att de norska partikelkonstruktionerna framstår som så stabila.

När det gäller objektskifte kan vi med A&W notera att modern AmNo har fler oskiftade pronomen än modernt norskt talspråk. Det är möjligt att den högre andelen subjekt i spec-CP (på bekostnad av topikaliserade objekt) spelar en viss roll också här. Samtidigt noterar vi oskiftade objektspronomen redan i LIA-materialet. AmNo uppvisar alltså åtminstone i viss mån stabilitet i förhållande till baseline – men baseline framstår inte som helt identisk med den moderna hemlandsnorskan. När det gäller partikelplacering har vi funnit en hög grad av stabilitet. Det gäller inte minst placeringen av pronomen visavi partikel, och också här kan vi notera mer variation i baseline än vad som väntas utifrån den moderna hemlandsnorskan. När det gäller icke-pronominella objekt, är det å andra sidan mindre variation än väntat.

5 Diskussion

Vår undersökning av argumentplacering hos talare med bakgrund i Oppland visar att det är variation redan i baseline: varken (obetonade) pronomina subjekt eller objekt står helt obligatoriskt efter negation i vårt material från LIA-korpusen; pronomina objekt står också ibland efter en verbpartikel. Variationen i LIA tycks åtminstone delvis större än i de moderna norska dialekterna, och den bevaras också i hög grad i AmNo, över flera generationer. Ett huvudresultat i vår undersökning är stabilitet – vi kan inte observera någonting i den amerikanska grammatiken som inte också kan beläggas i LIA. Samtidigt kan vi notera ett par förskjutningar i variationen. I det följande diskuterar vi olika faktorer som kan ha bidragit till utvecklingen i AmNo.

5.1 Grammatisk komplexitet och syntaktisk ekonomi

Det är välbekant att grammatisk komplexitet och syntaktisk ekonomi kan spela roll för språkinlärning och i utvecklingen av arvspråk (se t.ex. Anderssen et al. 2018). Det är också känt att arvstalare ofta undviker komplexa strukturer (t.ex. bisatser) i sin språkproduktion (se t.ex. Larsson och Johannessen 2015, och Polinsky 2018, 58), och det

påverkar inte minst den input som arvstalare får i tredje eller fjärde generationen. Syntaktisk ekonomi är något delvis annat – man brukar tänka sig att ekonomiprinciper vägleder barnets språktillägnande (se t.ex. van Gelderen 2011, 21ff.). Anderssen et al. (2010) och Anderssen et al. (2012) noterar t.ex. att norska barn tenderar att ha fler oskiftade subjekt och objekt än vuxna och de föreslår att det beror på att det är mindre ekonomiskt att flytta argument än att låta det stå kvar efter adverbialet. Om ekonomiprinciper är inblandade i utvecklingen av amerikanorskan, förväntar man sig därmed mindre skifte av subjekt, objekt och (beroende av analysen av ordföljden i partikelkonstruktioner) partiklar. Till viss grad är det också vad vi ser: äldre AmNo har något lägre andel SS än LIA, utan att det kan förklaras med tvärspråkligt inflytande eller preferens för satsinitiala subjekt (jfr nedan och se vidare 5.3). Både i äldre och yngre AmNo har vi också kunnat observera att något färre objekt skiftar, i linje med vad man kan förvänta utifrån principer om syntaktisk ekonomi. I partikelkonstruktioner ser vi emellertid ingen förändring.

När det gäller subjektspacering i yngre AmNo har vi visat att förändringen i första hand handlar om en preferens för att flytta subjektet hela vägen till den satsinitiala positionen, alltså längre än vad som sker vid SS. Likväl kan man argumentera för att detta har med ekonomi att göra: V2-följden är relativt stabil i AmNo (t.ex. Eide och Hjelde 2018, Lohndal och Westergaard 2019), och i den mån det kan noteras avvikelser handlar det typiskt om att det står två led före det finita verbet snarare än att platsen står tom. Ett led måste alltså flytta fram till den satsinitiala positionen – och det mest ekonomiska är att flytta subjektet, som i utgångspunkten står högst i strukturen.

Ekonomiprinciper kan alltså antas styra barns språktillägnande och därmed påverka hur det grammatiska systemet kommer att utvecklas över generationer. Särskilt i en arvspråkskontext där input är mer begränsat kan de leda till förändring i en åtminstone delvis förutsägbar riktning.¹⁷ Det kan emellertid också tänkas att komplexitet

¹⁷ En anonym granskare frågar varför ändringarna sker när de gör (jfr t.ex. Walkden 2017 och referenser där om "the actuation problem"), om ekonomi och komplexitet är principer som alltid gäller. Vi föreställer oss som framgått att

i en mer ytlig bemärkelse (jfr ovan) spelar in. Det är som noterat känt att arvstalare i sin språkliga produktion undviker konstruktioner som är krävande ur processeringssynpunkt, och det är möjligt att det är så vi ska förstå ökningen av SV-följd: man kan tänka sig att subjektsinitiala satser föredras eftersom de är enklast att processa. Om det är så vi ska förstå den kraftiga ökningen av andelen SV-följd rör det sig alltså inte om någon underliggande förändring av grammatiken.

Det ska tilläggas att varken ekonomi eller komplexitet är helt okontroversiella begrepp, och även om man skiljer på dem i teorin kan de vara svåra att särskilja i praktiken. Man kan som framgått tänka sig att det är mindre ekonomiskt ur snäv syntaktisk synvinkel att topikalisera ett objekt (från verbfrasen till spec-CP) än att spetsställa ett subjekt (från T-domänen till spec-CP), men objektsinitiala strukturer är också mer krävande ur processeringssynpunkt (jfr Polinsky 2018, 241). Argumentplacering ger oss därför inte utan vidare någon god möjlighet att pröva vilken faktor som är relevant. Istället skulle t.ex. studier av resumptiva pronomen eller nollargument kanske ge information: det kan tänkas vara mindre ekonomiskt med realiserade (resumptiva) pronomen, men det gör satserna lättare att processa. Som Polinsky (2018, 69) noterar är det vanligt att arvstalare använder resumptiva pronomen just för att undvika strukturer som är svåra att processa. Det skulle kunna tala för att ökningen av SV-följd snarare har med komplexitet och processering att göra än syntaktisk ekonomi.

5.2 Variation och frekvens i input

Det är högst sannolikt att också ett fenomenens frekvens spelar viss roll både vid inläring och för hur en struktur bibehålls under talarens liv. Som A&W påpekar skulle man därför kunna förvänta sig att SS

barn styrs av ekonomiprinciper vid språktillägnet, men med tillräcklig input tillägnas mindre ekonomiska strukturer. Arvspråksinläring utmärks av begränsad input, och vi kan därför förvänta oss förändring. När det gäller komplexitet är frågan en delvis annan, och det är inte alls givet att komplexitet alltid spelar samma roll för alla talare. Tvärtom väntar vi oss att arvspråkstalare på ett annat sätt än hemlandstalare undviker komplexa strukturer i sin språkliga produktion (se t.ex. Polinsky 2018:58).

och OS beter sig olika i arvspråket – SS har hög textfrekvens (och bör vara vanligt förekommande i talarnas input), OS låg. Vi behöver då komma ihåg att hur vi räknar frekvens beror på vilka kategorier vi antar att barnet tar hänsyn till i språkinläringen. Även om man som A&W utgår från att barn är känsliga för ganska fina grammatiska distinktioner (t.ex. pronomen – icke-pronomen), finns det olika tänkbara alternativ (svaga–starka pronomen, pronomen med nominal – icke-nominal antecedent) som måste utvärderas empiriskt.¹⁸

När det gäller subjektspacering har vi sett att andelen SS minskar något i äldre AmNo, trots relativt hög textfrekvens. I det här fallet kan det se alltså se ut som om syntaktisk ekonomi har större betydelse än textfrekvens; vi ska då också komma ihåg att SS inte är helt obligatoriskt ens i baseline. När det gäller OS, å andra sidan, drar både (låg) frekvens och ekonomi i samma riktning: OS har låg textfrekvens och är “oekonomiskt” eftersom det kräver flyttning av objektet (se 5.1).

I yngre AmNo ser vi en kraftig ökning av andelen satsinitiala subjekt. Här kan man på samma sätt som vid OS argumentera för att frekvens och ekonomi påverkar utvecklingen på samma sätt: SV-satser är som nämnt syntaktiskt ekonomiska, och samtidigt frekventa även i baseline (se tabell 2). (VS-satser är å andra sidan inte heller särskilt ovanliga i baseline, men de är alltså mindre ekonomiska.)

5.3 Direkt och indirekt tvärspråkligt inflytande: CLI och CLO

Också tvärspråklig påverkan (CLI) från engelskan eller överkorrigering (CLO) kan vara inblandad i utvecklingen av ett arvspråk (se avsnitt 2), delvis beroende på hur lika eller olika de inblandade språken är med avseende på det aktuella fenomenet. Här är det viss skillnad mellan de tre olika fenomenen som undersöks i den här studien. När det gäller partikelplacering är engelska och norska relativt lika: pro-

¹⁸ Andraspråksinlärare är inte nödvändigtvis känsliga för samma kategorier som modersmålsinlärare. I studier av SS hos andraspråkstalare av norska, verkar det istället som om pronomen och fulla nominalfraser hanteras på samma sätt – båda typerna av subjekt placeras före negation (Anderssen et al. 2018, Westendorp och Lundquist kommande). För L2-inlärare tycks också förstaspråket kunna påverka preferenserna.

nominella objekt står normalt före partikeln (*throw it out* inte **throw out it*), medan icke-pronominella objekt antingen står före eller efter (*throw the garbage out/throw out the garbage*). Ordningen mellan pronomen och partikel er emellertid mer kategorisk i engelskan än i norskan, medan det i modern hemlandsnorska är ovanligare med icke-pronominella objekt före partikel än vad det är i engelska (jämför Larsson och Lundquist 2014 med Haider 2020, fn. 7). Den stabilitet som vi kan notera med avseende på partikelplacering i AmNo kan därmed delvis bero på konvergens med engelska, men samtidigt ser vi att variationen – som delvis avviker från engelska – också bevaras över generationerna.

När det gäller subjektspacering har engelskan huvudsakligen SV-följd, om man bortser från frågor där subjektet ofta, men inte alltid, följer negation (jämför A&W): *Didn't you/Lisa go?* men också *Did Lisa/you not go?* Vi antar i likhet med A&W att CLI spelar en roll för den lägre andelen SS i frågor i yngre AmNo. CLI har samtidigt ganska begränsad betydelse, som bara kan observeras i det yngsta materialet, och vi har inte anledning att tro att påverkan sprider sig till andra kontexter. I deklarativer har vi visat att ändringen i subjektspacering först och främst handlar om en ökad andel SV-följd, snarare än en preferens för oskiftade subjekt. Lohndal och Westergaard (2019) tolkar i och för sig ökningen av SV-följd som CLI, eftersom engelsk huvudsakligen har SV-följd. Vi vill emellertid inte i nuläget dra den slutsatsen; i 5.1 ovan nämnde vi att ekonomi och/eller undvikande av komplexitet också skulle kunna vara förklaringar. För att reda ut orsakssambanden krävs andra typer av data än från produktion av amerikanorska, t.ex. från undersökningar av norska (eller andra nordiska språk) som arvspråk i kontakt med andra språk än engelska, och språk som i mindre utsträckning sätter subjektet i den initiala positionen.

När det gäller OS saknar engelskan helt motsvarighet – objekt är alltid verbfraserna (om de inte har topikaliserats). Vi kan notera att huvud verbet följer satsadverbialen i engelska (*he always read the newspaper* inte **he read always the newspaper*), och att inte heller norskan tillåter OS när verbet står kvar i verbfrasen. Det är alltså inte uppenbart vad påverkan från engelskan skulle innebära för bruket av

OS i AmNo (jfr Anderssen och Westergaard 2020).¹⁹ Utvecklingen mot mindre OS är därför inte något entydigt exempel på vare sig CLI eller CLO. Däremot kan den ses som en förstärkning av ett mönster som syns som variation redan i baseline (Polinsky 2018, 34).

5.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis betraktar vi alltså utvecklingen i AmNo som frekvensförskjutningar vilka i princip kan förstås inom ramen för ett stabilt system som tillåter variation. Vi noterar inga säkra tecken på CLI bortsett från subjeksplacering i frågor, och ingenting tyder direkt på CLO, även om vi ser att tendenser till variation i baseline kan förstärkas. Komplexitet och ekonomi spelar sannolikt roll för riktningen på förändringen. Det vi framför allt kan se är ändå att variationen kan spåras tillbaka till baseline, och vi kan notera en hög grad av stabilitet.

6 Avslutning

Tillsammans med de äldre inspelningarna i CANS, gör LIA-korpusen det möjligt att undersöka norska som arvspråk i Nordamerika över flera generationer, från tiden för massutvandringen på 1800- och 1900-talet, fram till idag. Det här gör korpusarna till en ovärderlig resurs. I den här artikeln har vi använt dem för att undersöka placering av subjekt och objekt visavi negation och partiklar. Vi har jämfört argumentplaceringen i tre material: LIA (dvs. äldre hemlandsnorska), äldre AmNo och yngre AmNo.

Ett huvudresultat är att det är variation i alla materialen, och delvis mer variation än väntat utifrån vad vi vet om modernt hemlands-

¹⁹ Variation i argumentplacering beror sannolikt åtminstone delvis på prosodiska preferenser (se t.ex. Ertshik-Shir et al 2020), och man kunde möjligen tänka sig prosodiskt motiverad påverkan eller överkorrigering. Vi förväntar oss dock snarast att prosodi bidrar till ett stabilt system, eftersom prosodi generellt inte tycks påverkas i så stor grad i arvspråk, åtminstone inte jämfört med L2-språk (Polinsky 2018:187). Vi vet emellertid ännu ganska lite om amerikanorsk prosodi.

norskt talspråk. Det innebär att något av det som ser ut som särdrag i AmNo (särskilt när det gäller objektskifte och partikelskifte), från ett modernt norskt perspektiv, inte är uttryck för någon grundläggande grammatisk innovation i AmNo; alla fenomenen kan också beläggas i det äldre norska dialektmaterialet. Variationen är relativt stabil över generationerna (och det gäller särskilt partiklarna), och det är samma faktorer som bestämmer ledföljden i arvspråket som i hemlandet. Resultaten visar att arvspråkstalarna är känsliga för fina grammatiska distinktioner. I det avseendet är de som andra modersmålstalare, och inte alls som L2-inlärare.

Vi har likväl observerat några frekvensförskjutningar som är specifika för AmNo. För det första är det lite mindre SS och OS redan i äldre AmNo, vilket vi kan tolka som ett uttryck för generella ekonomiprinciper som motverkar flyttning. I yngre AmNo finner vi ännu färre exempel på SS, men den utvecklingen är begränsad till frågor och deklarativer. I frågor handlar det troligtvis om CLI från engelska som främjar den oskiftade positionen i T-domänen (jfr A&W). När det gäller deklarativer, å andra sidan, har vi argumenterat för att den avgörande förändringen inte handlar om preferensen för oskiftade subjekt, utan en preferens för flyttning av subjektet till C-domänen, vilket visar sig i en kraftig ökning av andelen SV-följd. Den här ökningen har tidigare analyserats i termer av CLI från engelska (Lohndal och Westergaard 2019). Vi föreslår i stället att ekonomi kanske kan vara en bidragande orsak även här, men vi kan heller inte utesluta att också faktorer som har med processering att göra påverkar arvspråket. Studier av nordiska språk som arvspråk i kontakt med andra majoritetspråk än engelska bör kunna belysa den frågan vidare.

Referenser

- Aa, Leiv Inge. 2020. *Norwegian Verb Particles*. Amsterdam: John Benjamins.
- Anderssen, Merete och Kristine Bentzen. 2012. Norwegian object shift as IP-internal topicalization. *Nordlyd* 39 (1), 1–23.

- Anderssen, Merete, Kristine Bentzen och Yulia Rodina. 2012. Topicality and complexity in the acquisition of Norwegian object shift. *Language Acquisition* 19 (1), 39–72.
- Anderssen, Merete, Kristine Bentzen, Yulia Rodina och Marit Westergaard. 2010. The acquisition of apparent optionality: The word order of subject and object shift constructions in Norwegian. I *Variation in the Input: Studies in the Acquisition of Word Order*, redigerad av Merete Anderssen, Kristine Bentzen och Marit Westergaard, 241–270. Dordrecht: Springer.
- Anderssen, Merete, Björn Lundquist och Marit Westergaard. 2018. Cross-linguistic similarities and differences in bilingual acquisition and attrition: Possessives and double definiteness in Norwegian heritage language. *Bilingualism: Language and Cognition*, 21 (4), 748–764.
- Anderssen, Merete och Westergaard, Marit. 2020. Word order variation in heritage languages: Subject shift and object shift in Norwegian. I *Lost in Transmission: The role of attrition and input in heritage language development*, redigerad av Bernhard Brehmer och Jeanine Treffers-Daller, 100–124. Amsterdam: John Benjamins.
- Andréasson, Maia. 2010. Object shift or Object Placement in General. I *Proceedings of LFG10*, redigerad av Miriam Butt och Tracy Holloway King, 26–42. Stanford: CSLI Publications.
- Andréasson, Maia. 2013. Object shift in Scandinavian languages: The impact of contrasted elements. *Nordic Journal of Linguistics*, 36 (2), 187–217.
- van Baal, Yvonne. 2020. *Compositional definiteness in American heritage Norwegian*. Doktoravhandling, Universitetet i Oslo.
- Bentzen, Kristine, Merete Anderssen och Christian Waldmann. 2013. Object Shift in spoken Mainland Scandinavian: A corpus study of Danish, Norwegian, and Swedish. *Nordic Journal of Linguistics*, 36 (2), 115–151. <https://doi.org/10.1017/S0332586513000218>
- Bentzen, Kristine. 2014. Subject Shift. *Nordic Atlas of Language Structures (NALS)* 1, 332–343. <https://dx.doi.org/10.5617/nals.5402>

- Eide, Kristin Melum och Arnstein Hjelde. 2018. Om verbplassering og verbmorfologi i amerikanorsk. *Maal og Minne* 2018 (1), 25–69.
- Erteschik-Shir, Nomi, Gunlög Josefsson och Björn Köhnlén. 2020. Variation in Mainland Scandinavian Object Shift: A Prosodic Analysis. *Linguistic Inquiry* 2020. https://doi.org/10.1162/ling_a_00393
- van Gelderen, Elly. 2011. *The Linguistic Cycle. Language Change and the Language Faculty*. Oxford: Oxford University Press.
- Haider, Hubert. 2020. VO-/OV-Base Ordering. I *The Cambridge Handbook of Germanic Linguistics*, redigerad av Michael T. Putnam och B. Richard Page, 339–364. Cambridge: Cambridge University Press.
- Haugen, Einar. 1953. *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behavior*. Philadelphia: University of Philadelphia Press.
- Hjelde, Arnstein. 2011. Some phonological changes in a Norwegian dialect in America. I *Language contact across the North Atlantic*, redigerad av Per Sture Ureland och Iain Clarkson, 283–296. Berlin: De Gruyter.
- Hjelde, Arnstein. 2012. ”Folkan mine, dæm bære snakka norsk” - Norsk i Wisconsin frå 1940-talet og fram til i dag. *Norsk lingvistisk tidsskrift* 30 (2), 183–203.
- Hjelde, Arnstein. 2015. Changes in a Norwegian dialect in America. I *Germanic Heritage Languages in North America. Acquisition, Attrition and Change*, redigerad av Janne Bondi Johannessen och Joseph C. Salmons, 283–298. Amsterdam: John Benjamins.
- Holmberg, Anders. 1986. *Word order and syntactic features in the Scandinavian languages and English*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet.
- Johannessen, Janne Bondi. 2015. The Corpus of American Norwegian speech. I *Proceedings of the 20th Nordic conference of computational linguistics, NODALIDA 2015, May 11–13, 2015, Vilnius, Lithuania*, redigerad av Béata Megyesi, 297–300. NEALT.

- Johannessen, Janne Bondi och Signe Laake. 2012. Østnorsk som norsk fellesdialekt i Midtvesten. *Norsk lingvistisk tidsskrift* 30 (2), 365–380. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-46109>
- Johannessen, Janne Bondi och Ida Larsson. 2015. Complexity matters: On gender agreement in Heritage Scandinavian. *Frontiers in Psychology* 6, 1–20.
- Johannessen, Janne Bondi, Joel Priestley, Kristin Hagen, Tor A. Åfarli och Øystein A. Vangsnes. 2009. The Nordic Dialect Corpus – an advanced research tool. I *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009*, redigerad av Kristiina Jokinen och Eckhart Bick, 73–80. Odense: NEALT.
- Johannessen, Janne Bondi och Joseph C. Salmons 2015. The study of Germanic heritage languages in the Americas. I *Germanic Heritage Languages in North America. Acquisition, Attrition and Change*, redigerad av Janne Bondi Johannessen och Joseph C. Salmons, 1–17. Amsterdam: John Benjamins.
- Keihl Olsen, Ida. 2019. Subjektplassering i moderne norsk. En korpusbasert analyse av leddstillingsvariasjon i bokmål det siste hundreåret. Masteroppgave, Universitetet i Oslo.
- Kupisch, Tanja. 2014. Adjective placement in simultaneous bilinguals (German–Italian) and the concept of crosslinguistic overcorrection. *Bilingualism: Language and Cognition*, 17 (1), 222–233.
- Larsson, Ida and Björn Lundquist. 2014. Objektsplacering vid partikelverb i norske dialekter och äldre svenska. I *Språk i Norge og nabolanda*, redigerad av Janne Bondi Johannessen and Kristin Hagen, 99–131. Oslo: Novus.
- Larsson, Ida och Janne Bondi Johannessen. 2015. Incomplete acquisition and verb placement in heritage Scandinavian. I *Moribund Germanic Heritage Languages in North America: Theoretical Perspectives and Empirical Findings*, redigerad av Richard S. Page och Michael T. Putnam, 153–189. Leiden: Brill Academic Publishers.
- Lindstad, Arne Martinus, Anders Nøklestad, Janne Bondi Johannessen och Øystein A. Vangsnes. 2009. The Nordic Dialect Database: Mapping Microsyntactic Variation in the Scandinavian Language

- ges. I *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009. NEALT Proceedings Series*, volym 4, redigerad av Kristiina Jokinen och Eckhard Bick, 283–286.
- Lundquist, Björn, Ida Larsson, Maud Westendorp, Eirik Tengesdal, och Anders Nøklestad. 2019. Nordic Word Order Database: Motivations, Methods, Material and Infrastructure. *Nordic Atlas of Language Structures (NALS)* 4(1), 1–33. <https://doi.org/10.5617/nals.7529>
- Lykke, Alexander K. 2020. *Variation and change in the tense morphology of heritage Norwegian in North America*. Doktoravhandling, Universitetet i Oslo.
- Montrul, Silvina. 2016. *The Acquisition of Heritage Languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Polinsky, Maria. 2018. *Heritage Languages and their Speakers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- R Core Team. 2020. *R: A Language and Environment for Statistical Computing*. R Foundation for Statistical Computing. Vienna, Østerrike.
- Riksem, Brita Ramsevik. 2018. *Language mixing in American Norwegian noun phrases. An exoskeletal analysis of synchronic and diachronic patterns*. Doktoravhandling, NTNU.
- Rothman, Jason. 2009. Understanding the nature and outcomes of early bilingualism: Romance languages as heritage languages. *International Journal of Bilingualism* 13 (2), 155–163.
- Svenonius, Peter. 2002. Subject positions and the placement of adverbials. I *Subjects, Expletives and the EPP*, redigerad av Peter Svenonius, 201–242. Oxford: Oxford University Press.
- Walkden, George. 2017. The actuation problem. I *The Cambridge Handbook of Historical Syntax*, redigerad av Adam Ledgeway och Ian Roberts, 403–424. Cambridge: Cambridge University Press.
- Westendorp, Maud och Björn Lundquist. Kommande. Tverrspråklig innflytelse fra L1 i tilegnelsen av argumentplassering i L2 norsk og svensk. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*.

- Westergaard, Marit. 2011. Subject positions and information structure: The effect of frequency on acquisition and change. *Studia Linguistica* 3, 299–332.
- Westergaard, Marit och Terje Lohndal. 2019. Verb second word order in Norwegian heritage language: Syntax and pragmatics. In *Variable properties in language: Their nature and acquisition*, redigerad av David. W. Lightfoot och Jonathan Havenhill, 91–102. Washington, D.C.: Georgetown University Press.

English summary

This paper investigates the placement of subjects, objects and verbal particles in the CANS corpus, representing earlier and present-day American Norwegian, as compared to the LIA corpus, representing Norwegian spoken in Norway around the time of mass emigration (late 19th and early 20th century). There is considerable variation in all of the three subcorpora studied; more so than in present-day, spoken Norwegian. This variation is relatively stable across generations in America, in particular with regard to the placement of verbal particles; however, we do note (similar to Anderssen och Westergaard 2020) a decline in subject shift and object shift. For subject shift in present-day AmNo, cross-linguistic influence from English is relevant, but only in questions. For declaratives in present-day AmNo, there is a significant rise in subject-initial clauses. On our account, this bleeds the shifted subject position, but in principle leaves the unshifted position unaffected.

Ida Larsson
 Institutt for språk, litteratur og kultur
 Høgskolen i Østfold
 ida.larsson@hiof.no

Kari Kinn
 Institutt for lingvistiske,
 litterære og estetiske studier
 Universitetet i Bergen
 kari.kinn@uib.no